

USA etter presidentvalget

Svein Melby

Georg W. Bush vant valget 2. november og får dermed fire nye år i Det hvite hus. Presidenten seiret i 31 delstater med til sammen 286 valgmannsstemmer, mens John Kerry vant i 19 delstater, pluss District of Columbia (hovedstaden Washington). Med det kom han opp i 252 valgmenn. Det magiske tallet for å vinne et amerikansk presidentvalg er 270 valgmannsstemmer.

- Hva ble stemmetallene og valgdeltakelsen ved valget?
- Hvilke spørsmål var de sentrale i valget?
- Hva blir den sannsynlige retningen i amerikansk utenrikspolitikk de neste årene?

Av alle avgitte stemmer for hele USA fikk Bush 61,1 millioner mot Kerrys 57,8 millioner – altså ca. 3,3 millioner flere stemmer enn motstanderen. Sammenliknet med valget i 2000, oppnådde Bush 11 millioner flere stemmer ved årets valg, mens Kerrys stemmetall ligger 7 millioner høyere enn Al Gores i 2000. Disse tallene viser at valgdeltakelsen i 2004 var **betydelig høyere** enn i 2000. I amerikansk målestokk kan vi nesten snakke om et **mobiliseringsvalg**. De foreløpige tallene tilsier at rundt 61 % av de stemmeberettigede har avgitt stemme. Vi må helt tilbake til valget i

1968 for å finne en tilsvarende høy valgdeltakelse. Valgdeltakelsen **varierer** imidlertid en god del fra delstat til delstat. Ikke overraskende er den høyest der hvor det var jevnt løp mellom de to kandidatene. Det var jo også her det meste av valgkampen foregikk.

Vippestatene avgjorde

På forhånd var ekspertene enige om at presidentvalget ville bli avgjort i et mindre antall stater hvor det hadde vært spesielt jevnt i 2000 og der de to kandidatene lå omtrent likt på meningsmålingene. Vi snakker her om de såkalte **vippestatene**. Spesielt avgjørende ville resultatet være i de mest folkerike av disse, som Florida, Michigan, Ohio og Pennsylvania, ble det sagt. Disse antakelsene viste seg å holde stikk. Ikke bare ble det ganske jevnt i de fleste av vippestatene. Selv sluttresultatet i valgdistrikt innenfor disse ble helt avgjørende for det endelige valgresultat:

Relativt tidlig på valgnatten ble det klart at det gikk mot seier for Bush i Florida og for Kerry i Michigan og Pennsylvania. Resultatet i Ohio ville derfor avgjøre hvem som skulle være president etter kl. 12.00 den 20. januar 2005. Valget i Ohio ble jevnt, men da det dagen etter valget viste seg at

Hvor stor var valgdeltakelsen ved det amerikanske presidentvalget i 2004?

Hva menes med et mobiliseringsvalg?

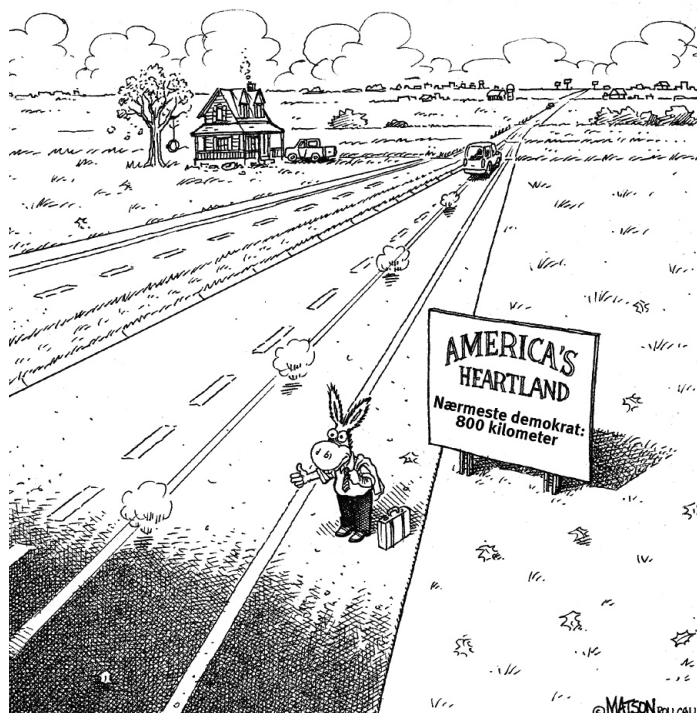
I hvilke delstater var valgdeltakelsen mye høyere enn i de fleste andre?

«The Heartland»:

Politisk vil dette si grunnfjellet av såkalt vanlige – ofte konservative – velgere. Geografisk finner vi dem i mindre tettbygde strøk utenom kystområdene i øst og vest og med kjerne i midtvesten.

Illustrasjon:

PoliticalCartoons.com

USA etter presidentvalget

Det politiske kartet: Med unntak for delstatene New

Mexico, Iowa (begge til Bush) og New Hampshire (til Kerry) er de politiske fargene som de var ved meningsmålingene før valget. Se: uselectionatlas.org/USPRESIDENT/national.php

Jf. kart i HHD nr. 9

Dersom alt annet var likt:

Hvis John Kerry hadde vunnet valget i delstaten Ohio, hadde det oppstått en situasjon på linje med situasjonen etter valget i 2000. Hvilken situasjon var det?

Hvordan kan vi si at president Bush fikk et forsterket mandat fra velgerne ved 2004-valget?

Bush hadde fått ca. **135 000** flere stemmer enn Kerry i denne delstaten, kastet Kerry inn håndkleet uten å kreve ny opptelling av stemmene. Marginene var rett og slett for store til at en ny telling kunne gi noe annet resultat. (I det offisielle resultat ble seiersmarginen til Bush i Ohio justert ned til 118 000.)

2004-valget ble altså ikke noen reprise på valget i 2000, som ble avgjort til fordel for Bush først etter seks uker med atskillige runder i rettsapparatet. I det hele tatt mener de aller fleste observatører og velgere at årets valg ble gjennomført uten vesentlige brister. Det er derfor **ikke knyttet noen tvil** til sluttresultatet slik tilfellet var for fire år siden.

Hadde derimot Kerry fått 120 000 flere stemmer i Ohio, så hadde han vunnet valget der og dermed i hele landet. Da ville USA nok en gang ha fått en president med færre stemmer bak seg enn motkandidaten. Nå ble Bush gjenvalgt med et klart flertall av avgitte stemmer og av valgmannsstemmer – en situasjon som er langt lettere å leve med rent politisk for både vinnere og tapere enn tilfellet var etter Florida-bataljen i 2000.

Terrorproblematikken viktigste tema

Bush vant valget fordi spørsmål knyttet til nasjonal sikkerhet var viktigst for velgerne. Angrepene på New York og Washington den 11. september 2001 endret amerikansk politikk. Kampen mot terrorisme ble et hovedanliggende. Samtidig mener flertallet av amerikanerne at det er nødvendig å føre en tøffere og mer offensiv utenrikspolitikk. USA må rett og slett på en mer kraftfull måte benytte sine maktmidler til aktivt å bekjempe den nye trusselen mot landet, og det på egen hånd om nødvendig. President Bush er raskt blitt en hovedekspont for dette stemningsskiftet i amerikansk politikk. Tidlig i valgkampen ble det klart at den allmenne oppfatningen av Bush som en handlekraftig leder i kampen mot terrorisme, ville være presidentens beste kort i valgkampen. Fra første stund forsøkte derfor Bush å gjøre valget til en folkeavstemning om hvem som var best egnet til å lede USA i kampen mot terrorismen – han eller Kerry.

Langt på vei lyktes presidenten med sin strategi. Riktignok innebar de store problemene knyttet til Irak-krigen en politisk belastning for presidenten. Men Kerry maktet bare i liten grad å benytte Irak-situasjonen til å svekke presidentens generelt meget sterke posisjon i opinionen når det gjaldt spørsmål knyttet til bekjempelsen av terrorisme. Flertallet av amerikanerne hadde rett og slett større tillit til Bush på dette området. Og siden terrorspørsmålene samlet var de viktigste for folk flest, slo dette ut til presidentens fordel ved valget. Bush oppnådde 3–4 % større oppslutning på valgdagen enn han gjennomsnittlig hadde i meningsmålingene i dagene før valget. Det er uvanlig at en sittende president får et tilslag av usikre velgere på valgdagen, de bruker som regel å gå til motkandidaten. Mye tyder på at nettopp presidentens posisjon i terrorspørsmålet er forklaringen til dette. At bin Laden dukket opp på en video noen få dager før valget, kan på ny ha minnet folk om terrorfaren og derfor hatt en viss innvirkning. Videre viste meningsmålinger på selve valgdagen at flertallet av amerikanere støttet Bush i at Irak-krigen er en viktig del av kampen mot terrorisme. I betydelig grad forsøkte Kerry å vinne velgere med sin argumentasjon om at Irak var en fatal avsporing av terrorkrigen. Det synet ble ikke delt av flertallet blant velgerne.

Blå og røde stater

Det er liten tvil om at terrorproblematikken var viktigst ved dette presidentvalget. Samtidig oppfattet mange velgere valget som et valg mellom to **fundamentalt ulike syn på en rekke verdispørsmål** som abort, ekteskap for homoseksuelle, våpenrettigheter og stamcelleforskning. Ja, neppe tidligere har to presidentkandidater vært mer typiske representanter for de to hovedretningene i den amerikanske verdidebatten. En **liberal** senator fra Massachusetts sto her mot en **verdikon-servativ** president fra Texas. At østkystpolitikeren Kerry også av mange ble oppfattet som en urban eliteperson, mens presidenten allment ble sett på som folkelig, bidro til å skape ekstra engasjement hos de velgerne som anså slike spørsmål som viktige. Knappt i noen gruppe var dette engasjementet større enn på **den kristne høy-**

USA etter presidentvalget

Kjernepunkter i den amerikanske utenrikspolitikken de neste fire årene?

Illustrasjon:
PoliticalCartoons.com

Hvilke var de sentrale spørsmålene for velgerne ved presidentvalget i USA?

I hvilke velgergrupper og områder har president Bush størst oppslutning?

Hvordan har tallet på kirkebesøk blitt et politisk signal i USA?

residen, hvor Bush har en status som overgår selv den Reagan i sin tid hadde. Når et nesten samlet ekspertkorps hevdet at høy valgdeltakelse ville øke Kerrys muligheter, så undervurderte de velgerpotensialet i amerikanske verdikonservative grupperinger. I Ohio mobiliserte demokratene i byene og blant sine tradisjonelle velgergrupper som aldri før. Likevel var ikke dette nok til å stå imot republikanernes nyrekruttering av verdikonservative velgere i landdistriktene. De som «elsket» Bush, viste seg å være enda mer villige til å stå timer i kø for å stemme enn de som «hatet» ham. Dette overrasket både valgforskere og politiske kommentatorer. Den enorme tilslutningen hos brede verdikonservative grupper i det såkalte «heartland America» rommer – sammen med de antatte lederegenskapene i terrorkrigen – hemmeligheten bak Bushs dominerende posisjon i amerikansk politikk.

Valgresultatet i de ulike delstatene blir gjerne angitt med blå farge for demokratene og rød for republikanerne. Derav uttrykket blå og røde stater. Fargeleggingen etter årets valg viser at nordøst, nordligste del av midtvesten og statene ved Stillehavet er blå. Resten av USA utgjør et sammenhengende rødt område. Et kart med resultatet i hvert fylke (county) viser et enda rødere USA. Nesten alle landdistriktene, uansett hvor i USA, er republikanske, mens de store byene er demokratiske.

Klart nok: Valgresultatet skyldes mange ulike faktorer, men terrorspørsmålet framstår som viktigst. Likevel er det slående i hvor stor grad oppdelingene i blå og røde

områder faller over ens med en oppdeling av landet ut fra den verdipolitiske dimensjonen. De røde statene, og da særlig landdistriktene, utgjør verdikonservatismens tyngdepunkt, mens de blå statene og særlig byene representerer sentrene for de verdiliberale strømningene. Tidligere var inntekt en hovedindikator på folks stemmegivning. Jo høyere inntekten var, desto mer sannsynlig var det at man stemte på republikanerne. Nå sammenfaller ikke dette i like stor grad lenger. I stedet er **frekvensen av kirkebesøk** blitt den sikreste pekepinn på hva folk stemmer. Jo oftere man går i kirken, desto større er sannsynligheten for at man stemmer republikansk. Ingen politiske spørsmål rommer sterkere følelser enn verdispørsmålene. Når disse spørsmålene står så høyt på den politiske dagsordenen som valget tyder på, bidrar de til at USA også i årene som kommer vil være et politisk splittet land. Selv ikke terrorangrepene har kunnet endre dette.

Ny republikansk epoke?

Valget ble en betydelig framgang for republikanerne og et tilsvarende tilbakeslag for demokratene. Republikanerne vant presidentvalget, og de styrket også sitt flertall i begge kamrene i Kongressen:

■ **Senatet** vant de fire nye plasser og har nå et flertall på 55 mot 44 (1 uavhengig representant)

■ **Representantenes** hus gikk republikanerne fram fire nye plasser og har nå et flertall på 232–202–1 (en uavhengig).

For demokratene var det spesielt ille at deres senatsleder, Thomas Daschle, ikke ble gjenvalgt, og at partiet etter valget står nesten uten senatorer fra sørstatene.

Etter valget har en del eksperter stilt spørsmålet om vi nå går inn i en lengre periode med republikansk dominans. Foreløpig skal vi være forsiktige med å trekke slike slutninger, men det finnes tegn som peker i en slik retning. Og det hersker ingen tvil om at Bush og hans sjefsstrateg Karl Rove har slike ambisjoner. Planen er å tømre sammen en flertallskombinasjon av verdikonservative, utenrikspolitiske «hardlinere» og folk som vektlegger skattelette og omfattende endringer i trygde- og pensjonssystemet.

USA etter presidentvalget

President George W. Bush

avlegger eden under innsettelsesseremonien. Tiltredelsestalen finnes på whitehouse.gov/news/releases/2005/01/20050120-1.html

Hvilke to kamre består den amerikanske Kongressen av? Og hvordan er den politiske fordelingen i de to?

Diskuter sannsynligheten for at Bush vil legge utenrikspolitikken om til en mer samarbeidsorientert linje i sin andre presidentperiode.

Diskuter hvilke problemer Bush-administrasjonen kan «støte på» i de nærmeste årene.

Hva kjennetegner amerikansk politikk under president Bush?

Befolkningssammensetningen i USA endres hurtig. Enkelte minoritetsgrupper vokser meget raskt, og befolkningstygden forflyttes til områder med raskest befolkningsvekst. Tradisjonelt har det republikanske partiet bestått av hvite, oftest protestantiske, velgere. Bush og Rove kan derfor bare nå sine mål hvis de klarer å tiltrekke seg en økende andel av de minoritetsgruppene som vokser hurtigst og av velgerne i de områdene av USA der befolkningsveksten er størst.

Meksikanskamerikanere og folk i de ytre forstedene til byene (exurbs) er i så måte nøkkelgrupper. Ved valget økte Bush sin stemmeandel blant meksikanerne fra 35 % i 2000 til 42 % i 2004, og han vant også over Kerry i 97 av de 100 raskest voksende ytre forstedene. Hvis denne trenden varer ved, kan USA være ved starten av en lengre epoke med republikansk flertall. Seiersmarginen til Bush var imidlertid ikke større enn at bildet fort kan snu seg.

Videreføring av utenrikspolitikken

Bush-administrasjonen har under sine første tre–fire år ført en utenrikspolitikk som er markant forskjellig fra den kurs USA tradisjonelt har fulgt. Således er det en politikk preget av større vilje til å handle på egen hånd, økt vilje til å bruke militærmakt for å nå sine mål og ikke minst en politikk som sikter på omfattende endringer i det internasjonale systemet. Det mest typiske eksempel på det siste er målsettingen om å spre demokrati i den muslimske verden. Dette gjenspeiles i at demokratisering etter hvert er blitt hovedmotivet for krigen i Irak. Under valgkampen gjorde Bush den nye utenrikspolitikken til et hovedtema for å bli gjenvalgt. I utvetydige ordelag forsvarte han sin politikk mot all kritikk og levnet ingen tvil om at han aktet å videreføre denne linjen hvis han vant valget. Ingen var derfor i tvil om hvor presidenten sto i de sentrale utenrikspolitiske spørsmål. Vant han valget, måtte dette mer enn noe annet anses som en tilslutning til hans syn på hvordan USA skulle opptre på verdensarenaen.

Med andre ord gir valgresultatet Bush et mandat til å videreføre hovedlinjene i den beskrevne politikken. At republikanerne også vil dominere i Kongressen, under-

bygger sannsynligheten for utenrikspolitisk kontinuitet. I tillegg vil demokratene trolig konsentrere seg om sin interne debatt og neppe utgjøre noe samlende innenrikspolitisk korrektiv til Bush. At presidenten også dominerer sitt parti og er den sentrale person i sin egen administrasjon, øker sannsynligheten for at dette vil bli resultatet. Når Bush etter valget har bestemt seg for å plassere sin mest betroede utenrikspolitiske rådgiver, Condoleezza Rice, som utenriksminister, er dette et tydelig tegn på at Bush selv akter å styre utføringen av sin utenrikspolitikk.

Derfor er det grunn til å vente mer og ikke mindre «Bush-politikk». Dette vil si en fortsatt offensiv kurs i antiterrorpolitikken, demokratiseringsbestrebelse i den muslimske verden og prioritering av **situasjonsbestemte koalisjoner** med andre land framfor å vektlegge de faste organisasjonene FN og NATO. Trolig vil fortsatt Bush-styre bety at vi vil måtte venne oss til økt debatt/diskusjon mellom USA og landets allierte i Europa.

Problemene forbundet med en mulig utvikling av kjernevåpen i Iran og Midtøsten-konflikten kan slå ut begge veier – både mer felles vestlig opptreden, men også at motsetningene kommer enda tydeligere fram. Bush vil antakelig videreføre sin pro-Israel-linje. Likevel kan vi ikke utelukke overraskende amerikanske initiativ i Midtøsten, hvis palestinerne kommer Bush i møte når det gjelder terrorbekjempelse. Trolig vil en kursjustering i denne konflikten, kombinert med stabilisering av Irak-situasjonen og etterfølgende amerikansk militær tilbaketrekking, være noe av det viktigste Bush kan foreta seg for å endre det negative internasjonale syn på USA som er blitt skapt i løpet av hans presidenttid. Men Bush er en politiker som følger sin overbevisning, og som bare i mindre grad vil være opptatt av sin lave internasjonale popularitet.

Alle arbeidsoppgaver og nettsadresser: **se under.**

Svein Melby
er forsker ved
Norsk Utenriks-
politisk Institutt